

kwartaaloverzicht
binnenlandse veiligheidsdienst

2^e KWARTAAL 1981

KWARTAALOVERZICHT

BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST

2e KWARTAAL 1981

I. ACTIVITEITEN VAN BUITENLANDSE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

Russische roulette 1

II. ANTI-DEMOCRATISCHE STROMINGEN

De Westeuropese CP-en en de buitenlandse politiek van de Sowjet Unie 4

CPN - De partij blijft kritisch inzake Polen 8

- De CPN in de verkiezingen 12

- CPN-ideologie ter discussie 21

De Socialistiese Partij 29

III. MINDERHEDEN - ACTIVISME - TERRORISME

Anarchisme 30

IV. BEVEILIGING

Verboden plaatsen 45

KWARTAALOVERZICHT BVD 2e KWARTAAL 1981

E R R A T U M
=====

Uit het overzicht van de Verkiezingsuitslagen op pag.15 is de volgende uitslag abusievelijk weggevallen:

<u>Kamer '77</u>	<u>Staten '78</u>	<u>Kamer '81</u>
GPV 0,95% - 1 zetel	0,95%	0,82% - 1 zetel

I. ACTIVITEITEN VAN BUITENLANDSE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

RUSSISCHE ROULETTE

Op 2 maart 1981 arresteerde de Gemeentepolitie van 's-Gravenhage een Nederlander, werkzaam bij het Ministerie van Defensie, die twee weken tevoren gerubriceerde militaire informatie had aangeboden aan een medewerker van de Sowjetrussische Militaire Missie en daartoe ondermeer een bezoek aan de Ambassade van de Sowjet-Unie te 's-Gravenhage had gebracht.

Reconstructie van de gebeurtenissen

Op 12 of 13 februari 1981 zond G. een brief aan de Sowjet-russische Ambassade, waarin hij mededeelde over geheime gegevens te kunnen beschikken. G., die geen afzender vermeldde, kondigde tevens aan dat hij op korte termijn opnieuw contact zou opnemen met de Sowjet-Ambassade.

Enkele dagen later informeerde G. bij een medewerker van het Bureau van de Militaire Attaché of er van Sowjetzijde belangstelling bestond voor gerubriceerd militair materiaal. Zonder rechtstreeks antwoord te geven verzocht bedoelde Ambassademedewerker G. op 20 februari om 12.00 uur naar de Ambassade te komen. Op de afgesproken datum was G. ruim vóór 12.00 uur in de omgeving van het Ambassadegebouw. Hij schrok echter toen hij zag dat politieagenten ter plaatse het verkeer stonden te regelen. G. verliet daarop de directe omgeving van de Ambassade en trachtte telefonisch de afspraak naar een later tijdstip te verzetten. Hij liet zich echter door dezelfde medewerker die hij reeds eerder had gesproken overreden om toch de afspraak van 12.00 uur na te komen. Er was op dat moment op de Ambassade een receptie ter gelegenheid van de Dag van het Rode Leger gaande en volgens genoemde Ambassademedewerker zou G. niet opvallen tussen al de mensen die naar binnen gingen.

G. keerde daarop terug naar de Ambassade en werd in de hal opgevangen door een Sowjetrussische militair in uniform. Deze Rus noteerde naam, adres en telefoonnummer van G. en zei dat hij nog wel contact met hem zou opnemen. G. verliet vervolgens de Ambassade

Arrestatie

Omdat de militaire autoriteiten zich op het standpunt gesteld hadden dat in ieder geval voorkomen moest worden dat G. gerubriceerde documenten aan een medewerker van de Sowjetrussische Ambassade zou overhandigen

, werd besloten G. op 2 maart 1981 na werktijd aan te houden op verdenking van overtreding van artikel 98a, lid 3 van het WvS.

Art. 98a. Hij die enig gegeven als bedoeld in artikel 98 hetzij opzettelijk openbaar maakt, hetzij zonder daartoe gerechtigd te zijn opzettelijk mededeelt aan of ter beschikking stelt van een buitenlandse mogendheid, een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam, dan wel een zodanig persoon of lichaam, dat gevaar ontstaat dat het gegeven aan een buitenlandse mogendheid of aan een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam bekend wordt, wordt, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat het een zodanig gegeven betreft, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Indien de schuldige heeft gehandeld in tijd van oorlog dan wel in dienst of in opdracht van een buitenlandse mogendheid of van een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam, kan levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren worden opgelegd.

Handelingen gepleegd ter voorbereiding van een misdrijf als omschreven in de voorgaande leden worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Na zijn arrestatie legde G. een volledige bekentenis af. Hij gaf daarbij als motief voor zijn handelwijze dat hij - gedwongen door schulden - tot zijn voornemen gekomen was geheimen aan de Sowjets te verkopen.

Als enige uitweg zag hij nog de verkoop van geheime documenten waarover hij kon beschikken en waar, naar zijn mening, de Sowjets veel geld voor over zouden hebben.

Na zijn voorgeleiding op 6 maart werd G. in voorlopige hechtenis genomen en uit zijn functie bij het Ministerie van Defensie geschorst.

Op 19 juni jl. diende de zaak G. voor de Haagse rechtbank. De Officier van Justitie legde hem zowel de voorbereidende handelingen zoals omschreven in art. 98a, derde lid, als het vervalsen van formulieren van de ten laste. De eis was tweeën-een half jaar.

De verdediger van G. voerde aan dat bepaalde stukken wel "zeer geheim" gerubriceerd kunnen zijn maar dat daarmee niet bewezen is dat overhandiging van die stukken aan een vreemde mogendheid het belang van de Staat kan schaden. Hij bepleitte derhalve vrijspraak voor de ten laste gelegde voorbereidende handelingen.

De uitspraak vond plaats op 2 juli. G. werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 2 jaar onvoorwaardelijk.

= = =

II. ANTI-DEMOCRATISCHE STROMINGEN

DE WESTEUROPESE CP-EN EN DE BUITENLANDSE POLITIEK VAN DE SOWJET UNIE

Het hier volgende stuk bevat de resultaten van een onderzoek naar de opstelling van de Westeuropese CP-en tegenover de buitenlandse politiek van de Sowjet Unie. Opzet van het onderzoek was om over deze opstelling wat meer duidelijkheid te verkrijgen. Daartoe is nagegaan, hoe de diverse partijen hebben gereageerd op een aantal recente en actuele internationaal-politieke kwesties waarin Moskou sterk betrokken was, resp. nog steeds is. Als zodanig werden gekozen:

- *het NAVO-besluit tot het introduceren van de nieuwe mid-denafstands-raketten Pershing-2 en kruisraket;*
- *de Sowjetinval in Afghanistan;*
- *de boycot van de in de loop van de vorige zomer in de Sowjet-Unie gehouden Olympische Spelen door de Verenigde Staten en een aantal van hun bondgenoten;*
- *de ontwikkelingen in Polen.*

In de kwestie van de nieuwe NAVO-raketten kozen alle CP-en, behalve de Italiaanse, die daarbij aarzelend werd gevolgd door de Spaanse CP, volstrekt de zijde van Moskou. Zij spanden zich in om de Sowjet-argumentatie tegen de NAVO-plannen te propageren, waren actief in het organiseren of stimuleren van acties tegen deze plannen en onthielden zich van enige kritiek op de bewapening van Sowjetkant, i.c. op de Sowjetrussische SS-20 raket die door de NAVO nu juist wordt opgevoerd als aanleiding tot de plaatsing van haar eigen nieuwe raketten. Pas de suggestie van Sowjet-partijleider BREZJNEV op het eind februari jl. gehouden CPSU-congres dat, indien de NAVO geen nieuwe raketten opstelt, over die SS-20 te praten valt, lijkt dit wapen enigszins binnen de gezichtskring van de Westeuropese CP-en te hebben gebracht.

Alleen de Italiaanse CP (PCI) week van dit algemene beeld af. De PCI wees weliswaar de nieuwe NAVO-raketten af maar stelde van meet af aan ook openlijk de Sowjet SS-20 ter discussie. De PCI was daarmee de enige partij die zich op dit punt niet geheel aan het ondersteunen van de Sowjetpolitiek wijdde.

De Sowjetinval in Afghanistan leidde binnen het Westeuropese communisme tot een veel grotere verdeeldheid en tot een veel bredere kritische reactie op het buitenlandse-politieke optreden van Moskou dan de rakettenkwesitie deed. De kritiek kwam globaal genomen van de onafhankelijke, eurocommunistisch georiënteerde CP-en, terwijl de orthodoxe groep zich achter Moskou plaatste. De Franse CP, die zich eerder aan eurocommunistische kant had opgesteld, wisselde n.a.v. Afghanistan van positie en koos door de inval te billijken nu positie aan orthodoxe kant.

De partijen die de inval afkeurden, deden dat overigens veelal in betogen die meer het karakter hadden van een filippica tegen de Westerse reacties op de inval dan als kritiek op die inval zelf. Geen van de protesterende partijen wenste dan ook maar enige in het Westen voorgestelde sanctie tegen de Sowjet-Unie te accepteren. De protesterende CP-en gingen hierin volstrekt mee met de orthodoxe partijen, die de inval goedkeurden.

Bijzonder duidelijk en expliciet bleek deze gemeenschappelijke afwijzing van sancties tegen Moskou in het geval van de door de Verenigde Staten gepropageerde boycot van de Olympische Spelen in de Sowjet-Unie. Zonder één uitzondering keerden de Westeuropese CP-en zich tegen dit plan, vaak in bijzonder scherpe bewoordingen.

Hoewel een deel van de Westeuropese CP-en zich inzake Afghanistan wel van de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie distancieerde, betekende de strijd van diezelfde partijen tegen de Olympische boycot juist weer steun aan die politiek. Het protest tegen de inval dient dus ietwat relativerend te worden gezien.

De ontwikkeling in Polen en de dreiging van een Sowjet-ingreep daar houdt de Westeuropese CP-en sterker bezig en verdeelt hen dieper dan de andere kwesties. Terwijl de eurocommunistische partijen daarin soms uiteenlopend reageerden of zelfs evenmin afstand van Moskou wilden nemen als de orthodoxe CP-en, trekken zij wat Polen betreft één lijn in hun afwijzing van de negatieve houding van Moskou en de orthodoxe CP-en jegens de Poolse vernieuwingsbeweging. Hoe groot de tegenstellingen over Polen zijn blijkt uit het feit dat enkele partijen, m.n. de Italiaanse en Spaanse, Moskou zelfs met een breuk hebben bedreigd, als het tot interventie in Polen zou overgaan.

De distantie t.o.v. Moskou die er in de eerder behandelde gevallen soms niet, soms vaag, soms wel maar dan zonder consequenties was (Afghanistan) blijkt dus wat Polen betreft veel serieuzer te zijn. Bij de kritische groep moet in dit geval ook weer de Franse CP worden gerekend. Deze partij reageert weliswaar niet uitgesproken duidelijk in de kwestie Polen maar doordat zij zich voor het vernieuwingsproces in dat land uitspreekt en tegen Sowjetinmenging daarin, stelt zij zich in wezen aan de kant van de eurocommunistische partijen en tegenover Moskou op.

Algemene conclusies

Hoewel het ingestelde onderzoek een beperkt karakter had, zodat er geen definitieve, algemene conclusies uit kunnen worden getrokken, vallen toch wel enkele opmerkingen te maken.

De eerste is dat van een consistente tegenstelling tussen orthodoxe, geheel op Moskou georiënteerde CP-en en onafhankelijke eurocommunistische partijen, in de opstelling tegenover Moskou's buitenlandse politiek geen sprake is. Orthodoxe en eurocommunistische partijen vinden elkaar op bepaalde punten zonder problemen in het steunen van die politiek, terwijl de laatste groep soms zelfs na stappen in de tegenovergestelde richting, via een omweg toch nog min of meer bij de orthodoxe opstelling uit komt.

De tweede opmerking, daaraan verwant, is dat de gepretendeerde onafhankelijkheid en de kritische zin van de eurocommunistische partijen in hun stellingname tegenover de buitenlandse politiek van Moskou een nogal beperkte draagwijdte heeft. Het is blijkbaar nog steeds zo, dat Moskou's buitenlandse politiek van het Westeuropese communisme, orthodox of eurocommunistisch, nog heel vaak een brede steun kan verwachten, resp. geen al te hinderlijke oppositie hoeft te duchten.

Ook lijkt uit de hiervoor genoemde voorbeelden en andere praktijkgevallen voorzichtig te mogen worden geconcludeerd dat de CP-en, die zich onafhankelijker van Moskou zijn gaan opstellen, in hoofdlijnen steun zijn blijven geven aan de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie in het raam van de directe Oost-Westconfrontatie.

Zij zijn evenwel veel kritischer geworden ten opzichte van het internationale Sowjetbeleid voorzover dat tracht in te grijpen binnen de kring van broederlanden en -partijen en dat dan ook consequenties kan hebben voor hun eigen onafhankelijke positie en stellingname.

CPN

Over de plaats van de Nederlandse CP in dit beeld valt aan de hand van het onderzoek het volgende te zeggen.

In de rakettenkwestie beijverde de CPN zich meer dan welke andere Westeuropese CP voor de doelstellingen die ook de buitenlandse Sowjetpolitiek op dit terrein nastreeft. Inzake Afghanistan koos de CPN de kant van de eurocommunistische partijen door de Sowjetinval te veroordelen. Net als de meeste eurocommunistische partijen wakte zij in haar commentaren echter de indruk niet de inval maar de Westerse reacties erop als het grootste kwaad te zien. Sancties tegen Moskou n.a.v. de interventie, i.c. de door de Verenigde Staten gepropageerde boycot van de Olympische Spelen in de Sowjet-Unie, wees zij net als alle andere partijen af, al deed zij dit op een minder opgewonden manier dan vele andere CP-en. Wat tenslotte Polen betreft stelde de CPN zich drastisch achter de vernieuwingsbeweging. Het terugroepen van haar vertegenwoordiger op het recente congres van de Tsjechoslowaakse CP i.v.m. de daar tegen Polen geuite dreigende taal en haar reactie op de brief waarmee de CPSU de Poolse partij begin juni tot de orde probeerde te roepen ^{*)} plaatsen de CPN bij de partijen die zich inzake Polen het scherpst tegenover Moskou hebben opgesteld.

Hoewel de CPN zich niet eurocommunistisch wil noemen, kiest de partij in haar houding tegenover de buitenlandse Sowjetpolitiek dus overwegend positie aan de kant van de eurocommunistische partijen - met alle betrekkelijkheid die in deze positie naar voren komt.

*) Zie hierover uitvoeriger elders in dit kwartaalbericht.

CPN

De partij blijft kritisch inzake Polen

Op alle haar ter beschikking staande manieren heeft de CPN-leiding uiting gegeven aan haar ongenoegen over de reacties van Oosteuropese zijde op de naar haar mening "noodzakelijke socialistische vernieuwingen" in het broederland Polen. De irritatie culmineerde echter in een voor de CPN nieuwe en in CP-kringen nogal rigoreuze stap om een partijbestuurder terug te roepen van een congres van een bevriende partij.

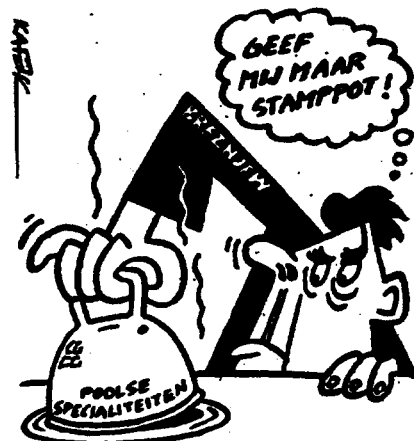
Toen de spanning als gevolg van de activiteiten van het "Katowice-forum" en naar aanleiding van de "brandbrief" uit Moskou opnieuw flink toenam, reageerde de CPN - zij het wat vertraagd - bijzonder kritisch op de "conservatieve krachten" en de "grove pogingen tot innenging" respectievelijk binnen en van buiten Polen.

Op 6 april jl. werd IJ door de dagelijkse leiding van de CPN gesommeerd uit Praag terug te keren naar Nederland. Hij bezocht daar toen het Tsjechoslowaakse partijcongres. Het besluit van de CPN-leiding zou zijn ingegeven door het agressieve optreden van de Tsjechoslowaakse partijleider HUSAK. Vooral de vergelijking die HUSAK in zijn congresrede n.a.v. de Poolse ontwikkelingen maakte met de gebeurtenissen in de DDR (1953), Hongarije (1956) en Tsjechoslowakije (1968) zou de CPN - aldus een verklaring van DB-lid R. HAKS - "in het verkeerde keelgat zijn geschoten". Het terugroepen van IJ had z.i. echter "niets met de verkiezingen te maken", een bewering die nadien meermalen werd herhaald, hetgeen mogelijk zou kunnen wijzen in de richting van een slecht geweten. Vast staat niettemin dat de maatregel van de CPN aanleiding heeft gegeven tot heel wat publiciteit in de "burgerpers". Sommige kranten suggereerden dat de stap van de CPN toch wel ingegeven zou zijn door overwegingen van binnenlands-politieke aard, met de bedoeling om - zoals het Algemeen Dagblad het uitdrukte - "het communisme met het vriendelijke gezicht te presenteren". Gezien het feit, dat de partij - afgezien van het terugroepen van IJ - ook intern naar bepaalde organisatie-onderdelen instructies deed uitgaan om een meer gereserveerde houding t.o.v. Oost-Europa in te nemen (waaraan overigens naar buiten geen ruchtbaarheid werd gege-

ven) en gezien ook de al eerder tegenover de Tsjechoslowaakse partijleider geëstaleerde irritatie, kan toch wel gesteld worden dat de kritiek van de partij in principe oprecht gemeend was. De vraag of de CPN-leiding haar vertegenwoordiger IJ niet direct al heeft willen thuishouden, omdat zulks als een te zware en wellicht ook voorbarige stap zou worden uitgelegd, dan wel of men hem heeft laten gaan omdat terugroeping in een later stadium een voldoende zware démarche zou zijn, die bovendien een gunstig publicitair effect zou sorteren, is hiermede overigens nog niet beantwoord. Het feit echter, dat de CPN-leiding IJ afvaardigde ondanks het feit dat zij al herhaalde malen fel had gereageerd op harde uitspraken van partijleider HUSAK en bovendien kon verwachten dat HUSAK in zijn mening zou volharden en die ook op het congres kenbaar zou maken; het feit ook, dat bepaalde Oosteuropese kringen laatdunkend maar toch ook begripvol en niet verrast reageerden op de démarche van de CPN-leiding doet de weegschaal enigszins doorslaan naar de kant van de "geplande verontwaardiging" c.q. van electorale nevenoverwegingen.

Het "harde" optreden van de CPN in Praag contrasteerde aanvankelijk met de aarzelende eerste reacties van de partij op het toenemen van de spanningen in Polen naar aanleiding van het "geheimzinnige" document van het orthodoxe "forum van partijactivisten in Katowice" en naar aanleiding van de "waarschuwendende" brief van het CC-CPSU aan de Poolse partijleiding. Aanvankelijk vermeldde De Waarheid in tegenstelling tot de adrem reagerende burgerlijke pers alleen voorzichtigjes de bekende feiten, die bovendien "uit Poolse kringen,..... volgens correspondenten door zegslieden" bevestigd zouden zijn. Bovendien werd de dreiging van Sowjet-zijde, dat zij de Polen te allen tijde "te hulp" zou willen komen, in eerste instantie zelfs ontkend.

Spoedig daarna (op 11 juni) echter nam de CPN weer een helder standpunt in. De "conservatieve kringen" in Polen (Katowice) werden flink bekritiseerd en in een hoofdredactioneel commentaar in De Waarheid werd de op "Katowice" inspelende, waarschuwendende brief van Moskou aan het centraal comité

van de PVAP scherp veroordeeld. Deze "ernstige inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de Volksrepubliek Polen" en deze "grove opstelling" van de kant van Moskou, werden door de Waarheidredactie ditmaal als "openlijke dreigementen" uitgelegd.

De CPN handhaaft haar inmiddels welbekende standpunt, dat politieke oplossingen - door de Polen zelf te bewerkstelligen - mogelijk en nodig zijn, "zonder inmenging van welke kant dan ook". De CPSU zou haar solidariteit met de Poolse partij volgens de CPN het beste tot uitdrukking kunnen laten komen, door af te zien van het uitoefenen van pressie en door een "ernstige analyse", waarbij een "zelfkritische beoordeling" zeker op zijn plaats zou zijn. Hiermee beschuldigde de CPN Moskou er derhalve impliciet van, althans voor een deel zelf voor de Poolse moeilijkheden verantwoordelijk te zijn.

Met voldoening constateerde De Waarheid enige dagen later, dat de Poolse regering, ondanks de verhoogde spanningen, de aanval van "de conservatieven" had overleefd. Voorts meldde een tevreden Waarheidredactie, dat de communistische partijen van Italië, Groot-Brittannië, Spanje en Zwitserland wat de beoordeling van de situatie in Polen betreft met de CPN op één lijn zitten, terwijl het uitblijven van een reactie van de zijde van de Franse CP commentaarloos werd vermeld.

De opgeluchte reacties van de Poolse pers na het PVAP-spoedberaad en de besluiten van deze "soevereine partij" werden tenslotte door De Waarheid met instemming begroet.

Op 13 juni hield het PB-CPN haar eerste zitting na de verkiezingen waarop behalve de kwestie van de progressieve samenwerking (zie: de CPN in de verkiezingen) ook de kwestie Polen weer aan de orde kwam. Het standpunt van de CPN ter zake werd door partijvoorzitter HOEKSTRA nog eens in een verklaring samengevat, welke na de zitting in de vorm van een communiqué - namens het PB - aan de nationale en internationale pers "wereldkundig" werd gemaakt.

In de kwestie Polen zei de CPN-leiding "spijkerhard" op haar standpunt te blijven staan, dat politieke oplossing door de Polen zelf het enig juiste medicijn is. "Zeer vergaande vernieuwingen" zouden nodig zijn in dit land waar jarenlang een "verziekt beleid verborgen gehouden" werd.

De "democratisch gevoerde meningenstrijd" voor "een beter en sterker socialisme" en het op grond van "eigen inzichten" overwinnen van de moeilijkheden door de Polen, zou alleen gesteund kunnen worden door de solidariteit van "allen die strijden voor het socialisme".

"Leslezerij" en het "van buiten af door interventie aanzetten tot verscherping van de verhoudingen" in Polen, werd door het PB scherp veroordeeld: "interventie is de praktijk van het imperialisme en het kolonialisme; wij verafschuwen dat", aldus HOEKSTRA. Deze gedragingen druisen volgens de partijleiding bovendien in tegen de ideeën van de Berlijnse conferentie van CP-en van 1976 en "daar waar interventie toch plaats had" (laatstelijk: Afghanistan!) zou dit reeds tot "ernstige botsingen" in de internationale communistische beweging hebben geleid.

Deze visie van de CPN-leiding op de ontwikkelingen in Polen was in grote lijnen reeds bekend. Ook het pleidooi voor een Poolse oplossing en de verwijzing naar de principiële betekenis van de Berlijnse Conferentie van 1976 kon reeds eerder gesignaleerd worden. Bijzonder opvallend is echter, dat de kritiek op de SU nu in beduidend scherpere bewoordingen is gesteld dan voor + 11 juni al het geval was.

Evenals in juli 1980 en begin 1981 kwam de stellingname van de CPN echter ietwat vertraagd door. De meest waarschijnlijke oorzaak hiervan zal wel zijn, dat men eerst in het DB - waar ook Waarheidredacteur Gijs SCHREUDERS deel van uitmaakt - over de aan te nemen houding heeft willen overleggen.

Uit het feit dat met het "wereldkundig" maken van bovengenoemde persbericht inzake Polen tegelijkertijd een brief over progressieve samenwerking van het PB-CPN naar PvdA, D'66, PSP en PPR werd gestuurd, mag men afleiden dat dit communiqué mede moet dienen om de progressieve partners ervan te overtuigen, dat zij nu met een "andere" CPN te maken hebben dan in het verleden, m.a.w. hoe acceptabel deze partij als progressieve gesprekspartner wel is.

Dit blijkt trouwens ten overvloede ook uit de uitspraak van Henk HOEKSTRA in zijn rede tot het partijbestuur, dat het nodig is de internationale politiek van de CPN "verder uit te werken, in het verlengde van de op bondgenootschappen gerichte politiek die wij in ons eigen land voeren".

De CPN in de verkiezingen; "grote" overwinning met kleine winst

De laatste voorbereidingen

Op de PB-zitting van 11 april werd het officiële startsein voor de CPN-verkiezingscampagne gegeven via een oproep tot de leden zich in te zetten om de "honderdduizenden" CPN-kiezers te bereiken. Daartoe stond de partijgenoten een grote hoeveelheid verkiezings- en propagandamateriaal ter beschikking, alsmede een uitgebreid verkiezingsprogramma; zulks overigens in tegenstelling tot 1977.

Na een intensief verkiezingsoffensief vond op 24 mei in het Vondelpark te Amsterdam een grote slotmanifestatie plaats. Lijsttrekker Marcus BAKKER sprak hier nogmaals over de inmiddels overbekende CPN-items koopkracht, werkgelegenheid en vredespolitiek.

Op het dalende aantal zetels voor de CPN in de opiniepeilingen reageerde BAKKER nauwelijks. Het enige wat hij (en ook De Waarheid-verkiezingskrant van 25-5) kwijt wilde was, dat men zich "door NIPO-cijfers en beroepspessimisten" niet moest laten afschrikken.

Het doel van een nieuwe regeringspolitiek zou volgens BAKKER moeten zijn, de aantasting van de macht van kapitaal en militair apparaat. Aan de progressieve meerderheid, die deze politiek zou moeten uitvoeren diende de CPN als stuwende kracht deel te nemen. "Dus geen gedooggedoe, als een soort knikkebollen in de schommelstoel", aldus BAKKER, maar een directe invloed, waarmee hij en passant de standpunten van de partijleiders van D'66 en PvdA over het hoofd zag.

De Waarheid stond de laatste dagen voor de verkiezingen uiteraard bol van propaganda en stemoproepen. Vermeldenswaard is in dit verband de oproep om op één van de drie kleinere linkse partijen, PPR, PSP of CPN te stemmen, welke o.a. door verschillende dissidente CPN-ers was ondertekend en ook in De Volkskrant en Het Parool verscheen.

**Voor koopkracht en werk,
atoomwapens weg.
Stem morgen CPN**

(een sterkere CPN in een progressieve meerderheid. Dat werkt.) Marcus Bakker lijst 7

CPN, Hoogte Kadijk 145, 1013 BH Amsterdam, telefoon 020-241219

Of de CPN-leiding met deze "pluriforme" stemoproep gelukkig was, mag intussen worden betwijfeld. Op een soortgelijk initiatief van partijgenoten aan de GU te Amsterdam - op een eerder tijdstip - werd door districtsecretaris W. (die overigens tot de "hardliners" in de partij wordt gerekend) zeer negatief gereageerd. Dat was ook consequent in zoverre de CPN-leiding steeds had betoogd, dat een progressieve coalitie alleen succesvol zou kunnen zijn, als de CPN zo sterk mogelijk uit de verkiezingen te voorschijn zou komen.

Dat een verkiezingsadvertentie met een afwijkende visie op de progressieve meerderheid en gedeeltelijk onder "dissidente" inspiratie commentaarloos in het partijdagblad werd afgedrukt, mag dan ook opvallend worden genoemd.

In een "eigen" stemoproep liet de CPN ten slotte zien waar zij staat door te pleiten voor "onomkeerbare stappen" tegen de kernwapens, de NAVO en de economische machtigen, zo de "onomkeerbaarheid" van het revolutionair proces in herinnering roepend, dat een essentieel onderdeel is van de marxistisch-leninistische leer van de revolutie, die ooit een definitief einde aan de kapitalistische maatschappij zou moeten maken.

De uitslag

De CPN boekte bij de verkiezingen van 26 mei al met al een winst van 1 zetel en kwam daarmee op een totaal van 3. De nieuwe Tweede-Kamerfractie van de CPN zal bestaan uit:

stem CPN
marcus bakker

voor
koopkracht
en werk

stem CPN
marcus bakker

M. BAKKER

DB-lid, fractievoorzitter

J.F. WOLFF

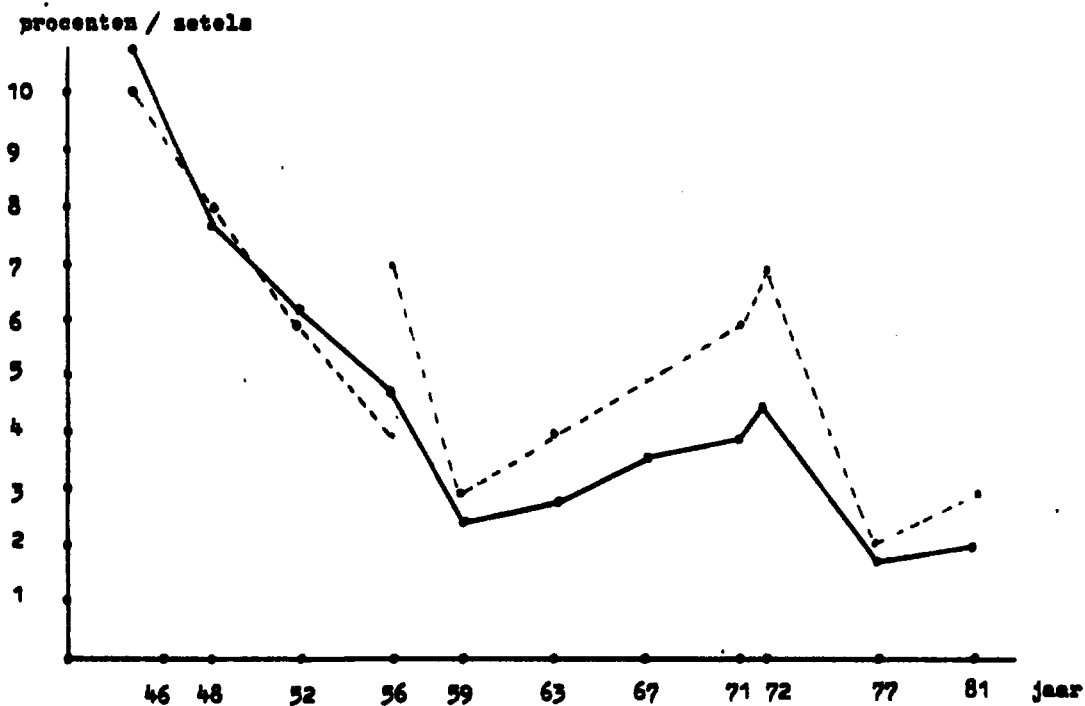
DB-lid

I. BROUWER

PB-lid en bestuurslid van het district
Groningen.

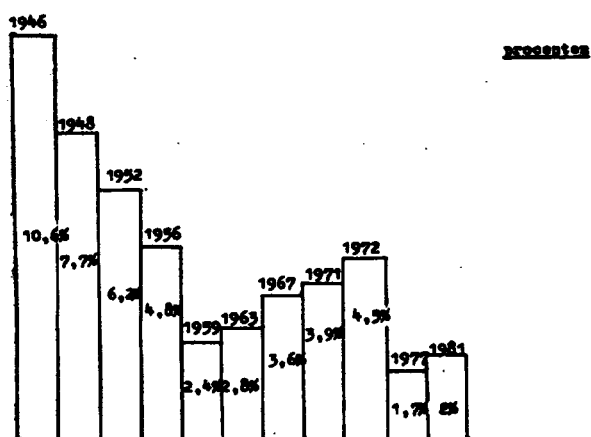
De laatste is een nieuweling, een representante van de jonge garde, zou men kunnen zeggen, wier kandidatuur destijds voor velen in de partij een verrassing was.

De CPN behaalde landelijk gezien 178.147 van de uitgebrachte stemmen. In 1978 (Prov. St.) was dat 118.082; in 1977 (2e K.) 143.420; in 1974 (Prov.St.) 238.067 en in 1972 (2e K.) 330.398 stemmen. Voor de bijbehorende percentages en zetelaantallen - en de daaruit sprekende tendens - raadplege men onderstaande grafieken.

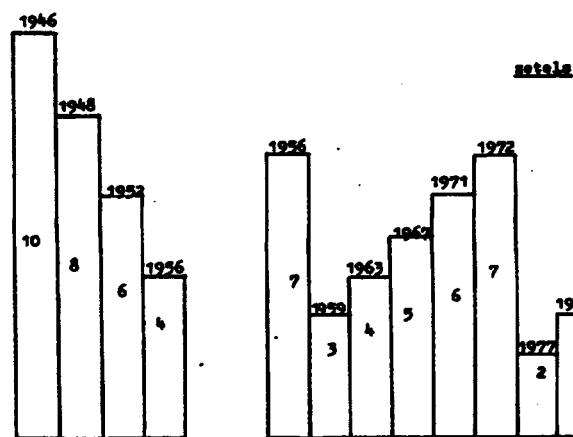

CPN-resultaten bij de verkiezingen in de jaren na de 2e wereldoorlog.

----- aantal CPN-zetels in de Tweede Kamer, waarbij opgemerkt dient te worden dat in 1956 het aantal Tweede Kamerleden werd uitgebreid van 100 naar 150, met het gevolg dat ook het aantal CPN-zetels toenam met 3
..... percentage CPN-stemmen

CPN-resultaten bij de verkiezingen in de jaren na de 2e wereldoorlog.

op basis van 100 Tweede Kamer-zetels.

op basis van 150 Tweede Kamer-zetels.

De totale uitslag van de Tweede-Kamerverkiezingen is als volgt:

Partij	Kamer '77		Staten '78		Kamer '81	
	%	zetels	%	zetels	%	zetels
CPN	1,73	2	1,56	2	2,05	3
PSP	0,94	1	1,33	1	2,12	3
PPR	1,69	3	1,58	3	1,97	3
PvdA	33,83	53	33,80	53	28,27	44
D'66	5,44	8	5,20	8	11,05	17
CDA	31,89	49	35,07	53	30,81	48
VVD	17,95	28	16,95	26	17,32	26
DS'70	0,72	1	0,08	0	0,57	-
RVP(BP)	0,84	1	0,45	0	0,20	-
SGP	2,13	3	2,21	3	1,97	3
RPF	0,64	-	0,47	0	1,24	2
Overige	1,25	-	0,35	0	1,61	-
(w.o.SP)						

Tegen de achtergrond van de opiniepeilingen (15-9-'80: 6 CPN-zetels; 14-3-'81: 5 en 23-5-'81: 4 zetels) kan gesteld worden, dat de dalende lijn in de gunst van het publiek in de laatste maanden, zich op 26 mei voortzette. En hoewel de CPN zich licht herstelde van het verkiezingsdebacle van 1977, kan van een volledig herstel zeker niet gesproken worden.

Evenals in 1977 wijkt het verkiezingsresultaat van de CPN maar weinig af van dat van de overige kleine linkse partijen. In 1977 verloor "klein links" en in 1981 boekten deze partijen winst. De winst van de CPN moet echter vooral onvoldoende genoemd worden, omdat deze in geen verhouding staat tot de omvang en de intensiteit van de gevoerde verkiezingscampagne, die ouderwets strak georganiseerd was en strikt volgens plan verliep.

Ook de media besteedden deze keer redelijk veel aandacht aan de CPN, waarbij vooral op de "nieuwe koers" en het "open karakter" van de partij werd geattendeerd. Dat al deze voordelen zo'n mager resultaat opleverden zal ongetwijfeld enige teleurstelling teweeg hebben gebracht. Hiervan was echter in de eerste commentaren van De Waarheid op de verkiezingsuitslag (uiteraard) niets te merken.

Wel kon enige teleurstelling worden afgeleid uit de matte stemming die heerste op de CPN-verkiezingsavond op 26 mei in De Hoeksteen te Amsterdam, doch zowel voorzitter HOEKSTRA als lijsttrekker BAKKER zwegden hierover. Beiden volhardden in hun pleidooi voor een voortzetting van "het streven naar een links alternatief". BAKKER voegde hieraan toe, dat het verlies van de PvdA (dat in wezen zo'n links alternatief onmogelijk maakt) voortkwam uit het "zwenken naar rechts" en de "kerntakentruc" van haar lijst-aanvoerder. De winst van "klein links" zag BAKKER daarentegen als een bevestiging van het groeiend vertrouwen, dat de brede (?) massa gaf aan de kleine, zowel binnen als buiten het parlement actieve partijen.

Bij vergelijking van de stemmenpercentages van 1977 en 1981 blijkt, dat de winst van de CPN landelijk 19% bedroeg. Eenzelfde vergelijking levert voor de grote steden het volgende beeld op: Amsterdam: 17%, Rotterdam en Den Haag: 40% en Utrecht zelfs 66% winst, waarmee deze laatste stad terug is op het niveau van voor 1977. Per provincie scoorde de CPN als volgt:

Provincie	Kamer '77		'Staten '78		Kamer '81	
	%	stemmen	%	stemmen	%	stemmen
Friesland	1,5	5.279	1,4	4.551	1,7	6.184
Groningen	4,3	14.685	4,3	14.229	4,1	14.714
Drenthe	1,2	3.087	1,2	2.851	1,3	3.510
Z-Holland	1,3	24.592	1,1	18.841	1,9	35.423
N-Holland	4,5	63.725	4,1	52.260	5,3	74.438
Utrecht	0,9	5.012	0,8	4.070	1,4	8.076
Gelderland	0,6	5.890	0,5	4.277	0,8	8.110
Overijssel	1,1	6.516	0,9	5.392	1,1	6.710
N-Brabant	0,6	6.447	0,5	4.686	0,9	10.673
Zeeland	0,4	890	0,4	650	0,7	1.580
Limburg	1,1	6.693	1,2	6.275	1,1	6.710

In het merendeel der provincies lag het winstpercentage iets boven het landelijk gemiddelde. Uitschieters zijn hier Zeeland (70%), Noord-Brabant (50%) en Zuid-Holland (45%). Zeker zo opmerkelijk is echter het verlies van de partij in Groningen (-5%), voornamelijk veroorzaakt door een teruggang van de partijaanhang in het CPN-bolwerk Oost-Groningen. De oorzaak hiervan moet enerzijds gezocht worden in demografische verschuivingen in dat gebied, anderzijds in het (omgekeerde) "MEIS-effect": het feit dat "gestaalde kaders", aanhangers van Fré MEIS, zich door een zich vernieuwende CPN niet meer aangesproken voelen. Met name de partijtolerantie tegenover de ook in Groningen actieve dissidenten (Witmarsumgroep) wordt in deze kringen verwerpelijk geacht.

Het CPN-commentaar

Het hier bedoelde verschijnsel is trouwens ook de partijleiding niet ontgaan. De Waarheid van 28 mei noemde het in haar eerste commentaar op de verkiezingsuitslag "opmerkelijk", dat de CPN niet in het gehele land winst boekte. "Met name in enkele gebieden van het oosten, noorden en zuiden van het land....." signaleerde De Waarheid verlies, waarbij o.a. Beerta en Finsterwolde - het thuisland van Fré MEIS - met name genoemd werden.

In een eerste hoofdredactioneel commentaar werd echter - zij het ietwat verhuld - gesteld, dat de winst in de grote industriële en politieke centra in de Randstad voor de CPN duidelijk belangrijker is. De winst van de partij - "zwaar bevochten" op het "media-geweld", zo stelde de partijkrant teatraal - vormt een "enorme aanmoediging" om het streven naar een progressieve meerderheid "zeer krachtig door te zetten".

De benoeming van twee CDA-informateurs gaf de Waarheid-hoofdredactie aanleiding om wat zuur te concluderen dat de zaken in de Nederlandse politiek weer eens werden omgekeerd: niet een CDA-VVD-combinatie, die haar meerderheid zojuist verloren had, maar juist die partijen, die hun oppositie-politiek met winst beloond zagen, zouden een informateur moeten leveren. Hoofdtak van een (in-)formateur moet volgens dit commentaar zijn, dat "in Nederland een regering uit de bus komt die het 'nee' tegen de raketten uitspreekt".

Na afloop van een gesprek met de informateurs verklaarde fractievoorzitter BAKKER nog eens dat afwijzing van de kernraketten en handhaving van de koopkracht voor de CPN zaken van de hoogste prioriteit zijn. Hoewel hij de kans op een CDA/D'66/PvdA-kabinet het grootst achtte, vond hij de samenstelling toch ondergeschikt aan het te kiezen beleid. Zolang dat laatste maar "links" is, zal men van de CPN-fractie weinig hinder ondervinden, aldus BAKKER.

whd 11-5-'81

Buitenlandse reacties

Slechts twee reacties mocht het CPN-secretariaat tot dusver uit het buitenland ontvangen. De PCE (Spanje) en de CPB (België) memoreerden beide in hun gelukwens de grote bijdrage van de CPN aan de strijd voor de vrede. De teleurstelling van de CPN over de minimale belangstelling zou kunnen blijken uit het feit, dat deze reacties zo laat gepubliceerd werden; waarschijnlijk had de CPN méér gelukwensen verwacht.

Ook in de Oosteuropese pers werd minimale aandacht aan de Nederlandse verkiezingsuitslag respectievelijk aan die van de CPN besteed. Voor zover gesignaleerd, werden de reacties zonder commentaar door De Waarheid gepubliceerd.

Wel besteedde De Waarheid veel aandacht aan de reacties van de buitenlandse burgerlijke pers, daarmee mogelijk de geringe belangstelling van de zusterpartijen compenserend. Hierbij lag de nadruk op de discussie over de eventuele plaatsing van 48 nieuwe nucleaire raketten in Nederland. Uitsluitend daarover handelende passages uit de buitenlandse pers werden geciteerd.

Het feit, dat de stationering van nieuwe nucleaire wapens in Nederland - mede in het licht van de verkiezingsuitslag - zowel buiten als binnen ons land wordt betwijfeld, lijkt voor de CPN de grootste winst van de voorbijgestembusstrijd te zijn.

De CPN-koers na de verkiezingen

Op de eerste PB-zitting na de verkiezingen, die op 13 juni plaatsvond, werd besloten om een brief te sturen naar de partijbesturen van PvdA, D'66, PSP en PPR met het voorstel om te komen tot "een platform voor samenwerking en dialoog".

Herald Tribune: winst CPN en PSP bewijst afkeer van raketten

Het bewijs van het groeiende verzet in Nederland tegen de nieuwe atoemraketten wordt volgens de Amerikaanse krant International Herald Tribune geleverd door de winst van de CPN en de PSP.

„De Communistische Partij klom van twee naar drie zetels en de Pacifistisch Socialistische Partij won twee zetels en komt op drie”, hetgeen naar de Amerikaanse krant schrijft „wordt gezien als het bewijs van het groeiende sentiment in Nederland tegen het NAVO-rakettenplan”.

Twee achtereenvolgende dagen bracht deze Amerikaanse krant op haar voorpagina lange bezorgde beschouwingen over de consequenties van de Nederlandse verkiezingen voor het NAVO-besluit over de raketten.

De meerderheidspositie van CDA en VVD is verdwenen, waardoor de gezamenlijke progressieve partijen in een sterke positie zijn gebracht, aldus de brief. Uitgaande van de verantwoordelijkheid van de communisten, zo stelde de brief, zou "hoe dan ook" moeten worden verder gewerkt aan een progressieve meerderheid "met behoud van en respect voor de eigen identiteit van partijen en personen". Uitgangspunten daarvoor zou de bestaande overeenstemming zijn op het gebied van de stationering van de kruisraketten, het ontwikkelen van de Oost-West-dialoog, het afwijzen van kernenergie, de bescherming van de minimuminkomens en de bestrijding van racisme.

Over de resterende onderlinge geschilpunten zou een dialoog "nuttig en dus wenselijk" zijn. In een periode waarin georganiseerde buitenparlementaire actie toeneemt, zo wordt de brief besloten, is "een dergelijk progressief ontmoetingspunt" van grote waarde.

Al met al blijkt dat de CPN-leiding, ondanks het wat tegenvallende verkiezingsresultaat, hardnekkig blijft vasthouden aan haar "idee fixe" van progressieve samenwerking. Ook persisteert zij bij haar standpunten inzake kernbewapening en koopkracht waarmee dan tevens de hoofdpunten van het CPN-beleid voor de komende tijd lijken te zijn aangegeven.

De CPN-ideologie ter discussie

De discussie over de ideologische grondslag van de CPN die sedert enige tijd wordt gevoerd - o.a. ook via de kolommen van de niet-communistische pers - is eigenlijk een uitvloeisel van de na het 26e partijcongres ingezette vernieuwingstrend van de partij. Deze trend komt binnen de CPN zelf tot uitdrukking in een grotere openheid en discussiebereidheid van de kant van de leiding, terwijl tegelijkertijd het oude partijjargon - ook in het optreden "naar buiten" - wordt vervangen door meer democratisch aandoende termen. Dit gegeven, alsmede de "nieuwe" opstelling van de CPN in ideologische vraagstukken zal ongetwijfeld zijn weerslag hebben op de inhoud van het nieuwe beginselprogramma van de partij, dat in het najaar in concept moet verschijnen en in 1982 aan een partijcongres ter bekrachtiging zal worden aangeboden.

Of zowel de orthodoxe als de vernieuwingsgezinde partijgenoten zich in dit nieuwe beginselprogramma zullen kunnen herkennen, dan wel of de discussie er omheen tot verdere polarisatie, scheuring of zelfs royementen aanleiding zal geven, blijven voorlopig overigens nog open vragen.

In het kader van een reeks discussies over progressieve politiek vond op 15 februari '81 in De Populier te Amsterdam een debat plaats over anti-communisme. Deelnemers daaraan waren P (PvdA), Gijs SCHREUDERS (DB-CPN, hoofdredacteur De Waarheid), Ger HARMSSEN (Hoogleraar te Groningen en ex-CPN-partijbestuurder)[■] en discussieleider Ton P.

In de discussie kwam - zoals verwacht mocht worden - ook de vorming van een zgn. progressieve meerderheid aan de orde. HARMSSEN, P en P noemden als obstakels bij een eventuele samenwerking tussen communisten en sociaal-democraten de ideologische grondslag van de CPN en het communistisch organisatiebeginsel van het democratisch centralisme. In zijn interpretatie van dit laatste legde SCHREUDERS het accent op het element "democratisch", het begrip omschrijvend als het democratisch functioneren van de CPN "naar de massa toe". De andere sprekers interpreteerden het echter meer als "intern centralisme" binnen de CPN, een benadering, die SCHREUDERS kennelijk ontweek, omdat deze niet in zijn tactische bedoelingen met het gesprek paste. Ook de kritiek van zijn gesprekspartners op de ideologie van de CPN werd door SCHREUDERS omzeild. Hij stelde namelijk, dat "iemand's keuze voor de CPN.... een keuze voor een politiek program..." is en geen "totaal-ideologische keuze". SCHREUDERS leek in dit verband primair te doelen op de CPN-kiezers (vgl BAKKERS verkiezingsleus "je hoeft

[■] HARMSSEN werd in 1962 uit de partij gezet.

geen communist te zijn om nu communistisch te stemmen") en niet op de CPN-leden, die door allerlei disciplinerende bepalingen in nog onaangestaste partijstatuten wel degelijk in hun keuzemogelijkheden beperkt worden. Ongeveer 3 weken later zou SCHREUDERS overigens alsnog verklaren dat iedereen lid kon worden van de politieke partij CPN "zonder levensbeschouwelijke hart- en nierenproeverij". Dat dit een proclamatie is, die niet op de historie, zelfs niet op de recente historie steelt, zou kunnen blijken uit het artikel "De binnenwereld van de CPN" van D in de HP van 20-12-1980, waarin deze uiteenzet hoeveel moeite het hem gedurende bijna twee jaar (van 4 okt.'77 tot 2 sept.'79) kostte om als journalist van een "rechts" blad CPN-lid te worden.

SCHREUDERS' uitlatingen in De Populier leidden niet alleen tot verre gaande conclusies in de pers (AD en Volkskrant: CPN veegt marxisme-leninisme van tafel), maar hadden ook een sneeuwbaaleffect in zoverre ze ook in communistische kringen binnen en buiten de CPN een stroom van uiteenlopende reacties losmaakten.

Orthodoxe communisten haastten zich om naar aanleiding van de "optimistische" geluiden in de "burgerlijke pers" hun gemoed te luchten, gematigde CPN-bestuurders trachtten met bewonderenswaardige flexibiliteit - en met een oogje op de verkiezingen - de "nieuwe koers" van de partij zowel naar links (richting orthodoxen) als naar rechts (richting dissi-

Vkr 7-3-'81

denten) zo acceptabel mogelijk te presenteren, terwijl in vrijzinnige CPN-kringen de "vernieuwingen" met instemming begroet werden en gevraagd werd om meer.

De polemiek werd hoofdzakelijk gevoerd via niet-communistische persorganen als De Volkskrant en De Groene Amsterdammer tussen februari en april van dit jaar.

Uit orthodox-communistische kring reageerden Wim KLINKENBERG, ex-CPN-lid en ex-Waarheidjournalist [■], thans vice-voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Journalisten, en Joop van SANTEN [■]. Zij leverden respectievelijk kritiek op de "bijbelvastheid" en de economische politiek van de CPN.

KLINKENBERG verweet de CPN dat zij haar marxistisch-leninistische grondslagen had verlaten en Van SANTEN verweet de CPN - vanwege haar pleidooi voor behoud van koopkracht en meer consumptie - dat zij "de meest vulgaire doeleinden van de meest vulgaire burgerman" tracht te overtroeven. Beiden verweten de CPN "stuurloos opportunisme", waarbij KLINKENBERG nog expliciet aantekende, dat de werkende massa "de marxistisch-leninistische ideologie vroeger of later andermaal zal hanteren in de praktische organisatievorm van een communistische partij". Dit laatste zou kunnen worden uitgelegd als een dreigement van KLINKENBERG, dat - in geval van verdere ideologische ontsporing van de CPN - door communisten, die zuiver op de graat zijn, op een gegeven ogenblik wel eens een "echte" CP in Nederland zou kunnen worden opgericht.

De bewering van het Amsterdamse CPN-gemeenteraadslid van der VI (de Groene 25/3) dat "de partij van LENIN" weliswaar model had gestaan voor de CPN, maar dat onder andere omstandigheden wellicht "een ander type partij" nodig is, die "een socialistische maatschappij" nastreeft zonder dogmatisering, kenschetste KLINKENBERG in een vervolgreactie als een pure privémening van v.d.VI zelf. De leninistische organisatiebeginselen zijn, aldus KLINKENBERG, vastgelegd in een resolutie van het 17e partijcongres (1955), conform het ontwerpbeginselfrogram uit 1952, en herroeping hiervan heeft nooit plaatsgevonden. Het leninisme is een tijdloos beginsel, terwijl opportunisme op den duur altijd negatief

[■] KLINKENBERG werd in 1966 uit de CPN geroyeerd wegens zijn kritische houding t.a.v. de CPN-opstelling inzake het Sino-Sowjetgeschil en vanwege kritische artikelen hierover in de burgerlijke pers.

[■] Van SANTEN was CPN-lid van 1930 tot 1955. Hij was o.a. PB-lid, maakte deel uit van de Amsterdamse gemeenteraad en was voorzitter van de CPN-fractie in de Eerste Kamer. In 1955 bedankte hij voor het CPN-lidmaatschap. Van SANTEN promoveerde in 1968 op het proefschrift "De marxistische accumulatietheorie", handelende over de dialectiek van de kapitalistische crisis, uitgaande van de werken van MARX.

zal uitwerken, aldus een nogmaals vermanende KLINKENBERG.

Reagerend op de verwijten van Van SANTEN ging SCHREUDERS op zijn beurt niet al te diep op de materie in, mogelijk omdat hij vreesde in een specialist als Van SANTEN zijn meerdere te moeten erkennen. SCHREUDERS citeerde slechts uit een artikel van eigen hand - "Aantekeningen over de coalitiepolitiek van de CPN" in IPSO^m-orgaan KOMMA no. 3 - waarin hij wees op "verwongen" consumptiepatronen en pleitte voor "een nieuw type economische groei..... gepaard gaande met alzijdige democratisering". Hiermee was de juistheid van de CPN-visie z.i. voldoende aangetoond. Dit thans als gezaghebbend aangehaalde artikel werd destijds door SCHREUDERS in een als voetnoot aangegeven toelichting overigens bagatelliserend omschreven als "geen analyse....." maar een (vrijblijvende) "beschouwing over enkele aspecten....." van de CPN-politiek.

Op de kritiek van KLINKENBERG gaf SCHREUDERS duidelijk repliek. Hij betichtte KLINKENBERG ervan "verwarring te stichten" en de feiten te verdraaien. SCHREUDERS werd hierbij achtereenvolgens gesteund door de voorzitter van het IPSO, de partij-ideoloog Jaap WOLFF (Whd 9/3), de CPN-dissident K, lid van de redactieraad van het IPSO-kwartaalschrift KOMMA (Vkr. 17/3), en - zoals hiervoor reeds tot uitdrukking kwam - van der V (De Groene 25/3). Het democratisch centralisme is de grondslag van een CP, zo stelde SCHREUDERS. Het marxisme omschreef hij als een "theorie waarvan MARX en ENGELS de grondleggers zijn, en waaraan LENIN.... een unieke bijdrage heeft geleverd". De theorie "kan evenmin worden 'afgeschaft' als die van bijvoorbeeld EINSTEIN". (Een uitspraak die doet denken aan HOEKSTRA's these uit 1978 - ná de val van P. de GROOT dus -: "De dictatuur van het proletariaat is even onvermijdelijk als het onweer"). Van een afgerond geheel zou volgens SCHREUDERS echter geen sprake zijn. "Wij kennen geen Tafelen der Wet en erkennen geen profeten", m.a.w. de leer is geen dogma en de grondleggers ervan zijn niet onfeilbaar. De CPN zou zich dan ook bezighouden met het op creatieve wijze verder ontwikkelen van de marxistisch-leninistische theorieën op basis van nieuwe verschijnselen, "waarmee MARX en LENIN geen rekening konden houden om de eenvoudige reden dat deze zich nog niet hadden voorgedaan". SCHREUDERS wees derhalve iedere "door KLINKENBERG bepleite dogmatische beklemming" van de hand.

* IPSO: (Instituut voor Politiek en Sociaal Onderzoek), het wetenschappelijk bureau van de CPN.

In een ondersteunend redactioneel commentaar in De Waarheid werd het dóóbrontwikkelen van de leer nog nader verduidelijkt, door de stelling dat dit zich niet zou beperken tot het "schrappen" dan wel tot dogma verheffen van bepaalde begrippen. Wel zouden alle ervaringen uit het verleden bij het voortgaande vernieuwingsproces betrokken worden.

In een betoog, vrijwel gelijk aan het voorgaande, wees Jaap WOLFF bovendien nog op de eigenheid van ideeën, die de CPN in de loop der tijd zou hebben verworven. Daarmee en op basis "van het wetenschappelijk socialisme, op het fundamentele werk van MARX en ENGELS, op de belangrijkste bijdragen van LENIN....." en van "vele revolutionaire denkers en strijders" zou de CPN nieuwe benaderingswijzen zoeken voor veranderende omstandigheden. Alleen zó zou een CP met toekomstverwachtingen kunnen ontstaan, die enerzijds niet vervalt in "een van de werkelijkheid afgesloten dogmatisme", en anderzijds niet "verloren gaat in een opportunistische aanpassing aan de kapitalistische overheersing", aldus Jaap WOLFF. Men zou kunnen concluderen: de CPN hoedt zich enerzijds voor een dogmatische c.q. al te zeer op Moskou gerichte koers, maar moet anderzijds ook niets hebben van meer "liberale" c.q. revisionistische communistische stromingen (zoals in Italië en Spanje?). De partij wenst zichzelf te zien als een communistische "middenpartij", waarbij het accent ongetwijfeld ligt op "communistische". Twijfels over haar ideologische grondslag duldt de CPN nog steeds niet. Niet in haar eigen gelederen, maar ook niet van buiten de partij. Zij laat niet na te benadrukken dat zij op haar marxistische en leninistische fundamenten wenst voort te bouwen in de geest van het wetenschappelijk socialisme. "Aangepast aan de eigen nationale omstandigheden en situatie", zoals LENIN in 1920 reeds schreef. CPN-leiders als WOLFF en SCHREUDERS doen - gemeten met de maatstaf van LENIN's eigen woorden - dus in feite niets "onoirbaars" met hun "creatieve" benadering van het marxisme-leninisme.

De CPN-dissident K wees niet alleen op KLINKENBERG's poging om "verwarring te stichten", maar ook op zijn pogingen om "verdeeldheid (te) zaaien". K onderkende niettemin, dat voor de ideeën van KLINKENBERG nog een aanzienlijk gehoor in de CPN te vinden is zoals onder de oude gestaalde kaders, onder de jongeren "die hun verstand bij de klassieken van het marxisme-leninisme hebben ingeleverd" en - voor een deel - onder leidende functionarissen, zoals de Amsterdamse en Groningse districts-

secretarissen

. De "vernieuwende stroming"

- volgens K "de groeiende groep van anti-stalinistische en euro-communistische CPN-leden"(!) - zou echter sterk genoeg (moeten) zijn om stand te houden.

K ziet blijkbaar perspectief voor een nieuwe, niet-dogmatische CPN op basis van het marxisme (en leninisme?) en aarzelt in dit verband niet om deze partij zelfs het etiket "euro-communistisch" op te plakken.

Uit dissidente kringen werd tenslotte nog een discussiebijdrage geleverd (De Groene 29/4) door vier Rotterdamse CPN-kaderleden,

Zij betuigden hun instemming met het streven naar "een ander type partij" en deden vervolgens een forse aanval op de bestaande CPN. De "CPN-van-de-toekomst" zou naar hun mening geen voorhoede-pretentie mogen hebben, niet centralistisch maar democratisch moeten zijn en zou het "wetenschappelijk socialisme" niet (!) moeten vertegenwoordigen. De identiteit van zo'n partij zou moeten worden vastgelegd in een degelijk politiek programma, waarin zowel doel als middelen duidelijk omschreven staan. "Zover is het echter nog lang niet", aldus de schrijvers, en het zou huns inziens ook nog lang duren voor het zover is, zolang de partijleiders "van het oude type óf zwijgen (Fré MEIS) óf zich - zij het met moeite - opwerpen als kampioenen van de vernieuwing (Marcus BAKKER)".

De veranderingen en daarmee gepaard gaande deining binnen de CPN werden door VN-journalist van W (ex-CPN) óók gesignaleerd. Behalve op het veranderde verloop van afdelingsvergaderingen (nu met agenda, notulen, moties e.d.) en op de grotere vrijheid binnen de partij (vrouwenoverleg, niet royeren van dissidenten) duidde Van W ook op de nog steeds zeer grote macht van "Het Apparaat", vooral bij verkiezings- en promotiebeleid. In dit verband citeerde hij K : "Het is.... onmogelijk om als je niet bent voorgedragen..... te worden gekozen". Van W tekende uit de mond van verschillende bekende partijgenoten uitspraken op, waaruit het veranderende klimaat binnen de CPN nogmaals zou moeten blijken.

Zo betoogde CPN-partijvoorlichter van B , dat na een periode van bezinning - na de affaire-De GROOT - "de verkramptheid van vroeger" verdwenen is en dat een commissie o.l.v. vice-voorzitter Elly IZEMBOUD

"nieuwe vormen.... om tot een politieke eenheid te komen" ontwikkelt, welke de bureaucratie moet doorbreken.

van der V. , voorzitter van de commissie t.b.v. het nieuwe beginselprogramma, klapte uit de school over de inhoud van het program op dit punt. Na de vrijblijvendheid ("ruimte", "niet helemaal invullen") te hebben aangeduid, stelde Van der V. , dat het program gelegenheid zal bieden voor pluriformiteit binnen en buiten de partij. Constant VECHT, politiek redacteur van De Waarheid, ondersteunde dit door te stellen dat er "verschillende ideologische stromingen binnen de CPN (moeten) kunnen bestaan".

Men mag - dit alles overziende - wel stellen dat de uitspraken van SCHREUDERS (en de zijnen) vele andere communisten binnen en buiten de partij aan het denken hebben gezet. Het tijdstip voor deze discussie - vóór de verkiezingen - mag dan misschien wat merkwaardig gekozen zijn (of juist niet?), maar de CPN heeft de aanvallen op haar ideologische grondslag goed doorstaan. Aan traditionele én dissidente partijgenoten werd "elck wat wils" geboden. Kortom: de gelederen bleven redelijk gesloten, terwijl niet wezenlijk afbreuk werd gedaan aan de marxistisch-leninistische principes. Een en ander verschaft anderzijds toch ook wel een wat duidelijker inzicht in de verschillende binnen de CPN bestaande denkwijzen. Opvallend is hierbij de meegaandheid van oudgedienden als HOEKSTRA en Jaap WOLFF (ook Marcus BAKKER mag in dit verband trouwens genoemd worden). Het is echter nog onduidelijk of deze flexibiliteit uit overtuiging of uit berekening voortkomt (".... om de schapjes bijeen te houden"; K over HOEKSTRA).

Opmerkenswaard is in dit kader ook dat de discussie vrijwel geheel buiten de partijorganen (Waarheid, P&C) om gevoerd werd. Dat moge voor de buitenwereld misschien een signaal zijn dat binnen de veranderende CPN alles koek-en-ei is, in communistisch-organisatorisch opzicht betekent het stellig ook dat alleen nog maar van een vrijblijvende gedachtenwisseling kan worden gesproken: weliswaar intrigerend en indicatief voor de toekomst, maar op dit moment de CPN-leiding nog tot niets verplichtend.

Voorts valt op, dat de reacties van orthodoxe zijde alleen van buiten de partij kwamen. De "gestaalde kaders" zwegen, althans reageerden niet in het openbaar. Op (besloten) CPN-vergaderingen kon wel wat ongenoegen van die zijde geconstateerd worden, maar men liet zich vrij gemakkelijk door de aanwezige kaderleden gerust stellen. Dat de twijfels in traditioneel-communistische kringen toch niet geheel werden weggenomen, kan misschien ook blijken uit de verkiezingsuitslagen in Oost-Groningen, en enkele plaatsen in Limburg, Twente en de Achterhoek, waarop elders in dit kwartaaloverzicht reeds werd ingegaan.

DE SOCIALISTIESE PARTIJ

Wéér geen zetel

De in eigen kring uitgesproken verwachting dit keer minstens één Kamerzetel te verwerven ten spijt, heeft de Socialistiese Partij (SP) voor de tweede maal de teleurstellende ervaring moeten ondergaan van een niet met succes bekroonde deelname aan de Tweede-Kamerverkiezingen.

De partij wist bij de jongste verkiezingen in totaal 30.357 stemmen op zich te verenigen, overeenkomend met 0,35% van alle uitgebrachte (geldige) stemmen. Dit is weliswaar zo'n 25% méér dan vier jaar geleden - toen de SP 24.420 (= 0,29%) stemmen kreeg - maar of dit haar reden tot grote vreugde heeft gegeven, is op zijn minst twijfelachtig. Afgezien van het gebruikelijke verspreiden van verkiezingsfolders, de plakacties en de verkiezingsbijeenkomsten, zocht de SP tijdens de afgelopen verkiezingsstrijd vooral haar kracht in een intensieve advertentiecampagne om haar maatschappijvisie "aan de man te brengen". Al vanaf het begin van dit jaar verschenen SP-boodschappen van allengs grotere omvang, vrijwel wekelijks, in een groot aantal dag-, week- en omroepbladen van diverse politieke signatuur. In deze advertenties werd veelal gerefereerd aan massa-organisaties, zoals MAN (Milieu Aktiecentrum Nederland), VIB, (Voorkomen Is Beter), BHW (Bond van Huurders en Woningzoekenden), etc. in een kennelijke poging profijt te trekken van de in sommige gevallen aanzienlijke bekendheid van deze door de SP gestuurde groeperingen.

Vooraf het laten plaatsen van de advertenties moet een gevoelige financiële aderlating hebben betekend voor de SP. In het verleden is echter wel gebleken, dat de partij zich schijnbaar moeiteloos grote uitgaven kan veroorloven, zodat de morele schade van deze verkiezingsteleurstelling de financiële waarschijnlijk overtreft.

Anderzijds zal de SP-leiding niet veel moeite hebben om deze tegenslag te verwerken in zoverre zij steeds het standpunt heeft ingenomen, dat haar rol in de vertegenwoordigende lichamen er slechts een is van ondersteuning van het buitenparlementaire werk.

**WERKEN
IN EEN SCHOOON
NEDERLAND
ZONDER ATOOMWAPENS**

lijst **16**

SOCIALISTIESE PARTIJ

III. MINDERHEDEN - ACTIVISME - TERRORISME

ANARCHISME

In de afgelopen jaren is de belangstelling voor het anarchisme ook in ons land toegenomen. Plaatselijke anarchistische collectieven rezen als paddestoelen uit de grond, terwijl - met name in de grote steden - geen maar meer gevrijwaard lijkt voor anarchistisch getinte leuzen.

Een nadere beschouwing van het anarchisme lijkt derhalve zinvol.

Wat is anarchisme

Anarchisten zijn tegen iedere vorm van gezag en keren zich vooral tegen staatsgezag. De Staat maakt de wetten die met staatsgeweld worden

ANARCHIST

ANARCHISTEN:
vrede onmenselijke
wezens.

DOEL:
scheppen van wan-
orde en chaos/
onderminning van
de staat en de
kapitalistische
orde.

KENMERKEN:
zwarte kleding.

PAS OP!:
bij aanhouding:
onmiddellijke
executie.

gehandhaafd. Het gezag van de Staat is de bron of steun van andere gezagsvormen binnen de samenleving. In plaats van de burgerlijke staat wensen de anarchisten een niet-autoritaire maatschappij waarin dwang vervangen wordt door samenwerking op grond van vrije overeenkomst. Tevens wensen de meeste anarchisten - in navolging van PROUDHON en nog sterker KROPOTKIN - een gemeenschappelijke eigendom van produktie- en consumptiegoederen. Het politieke einddoel van anarchisten

en communisten verschilt dan ook niet: omverwerping van het kapitalisme, afschaffing van de Staat, opzij zetten van alle voorgedij en het overdragen van maatschappelijk eigendom aan de arbeiders zelf. Het grote verschil tussen communisten en anarchisten is gelegen in de opvatting over het tempo van het afsterven van de Staat na de revolutionaire machtsovername. Dit meningsverschil was in de vorige eeuw onderwerp van felle disputen tussen Karl MARK, die geloofde dat de Staat vanzelf zou afsterven en Michael BAKOENIN, die de vernietiging van de Staat propageerde. Volgens anarchisten kan een klassenloze maatschappij niet tot stand worden gebracht onder de straffe leiding van een Staat. In een toespraak die hij in 1868 te Bern hield zei BAKOENIN: "Ik ben geen communist. Het communisme trekt alle krachten van de samenleving naar zich toe en legt ze in handen van de Staat.

Ik wil juist afschaffing van de Staat, de totale uitroeiing van het beginsel van de gezagsuitoefening en de bescherming door de Staat. Onder het mom de mensen beschaving en verantwoordelijkheidsgevoel bij te brengen heeft de Staat de mensen tot nu toe alleen maar tot slavernij gebracht, vervolgd, uitgebuit en verpest. Ik wil een samenleving en een collectieve of sociale eigendom die van onderop zijn georganiseerd en niet van bovenaf door een of ander Staatsapparaat." (Toespraak voor het Verbond voor Vrede en Vrijheid, Bern, september 1868.)

Door de jaren heen hebben verschillende anarchisten bijgedragen tot de anarchistische meningsvorming, zodat het onmogelijk is om een pasklaar antwoord te geven op de vraag: wat willen anarchisten? Eén ideaal hebben anarchisten gemeen: een samenleving zonder gezag, bestaande uit kleine autonome geledingen (c.q. raden, commissies of collectieven) die op basis van volledige vrijwilligheid kunnen komen tot een federatie. Nagenoeg alle anarchisten huldigen de opvatting dat de mens alleen in absolute vrijheid zijn welzijn en geluk kan bewerkstelligen en maatschappelijk optimaal produktief zal worden. Daarom zal vervanging van dwang door vrije samenwerking niet tot chaos voeren maar juist tot echte orde.

Dat anarchisten per definitie anti-parlementair zijn, behoeft na het vorengemelde geen betoog. Deelname aan verkiezingen door anarchisten zou immers inhouden dat zij de door hen verafschuwde staatkundige lichamen zouden erkennen. De stemplicht en de opkomstplicht, in 1918 in de Nederlandse wetgeving neergelegd, brachten de toenmalige anarchisten in moeilijkheden. Personen die om principiële redenen geen gehoor wilden geven aan een oproep om te stemmen stonden bloot aan strafvervolgning na het niet vervullen van hun stemplicht.

Om het parlementaire systeem belachelijk te maken nam in 1921 de "Vrije Socialistische groep", een anarchistische organisatie, deel aan de Amsterdamse gemeenteraadsverkiezingen. Deze groepering, ook wel de "Rapaalje-partij" genoemd, had enkele notoire hoofdstedelijke zwervers en dronkelappen kandidaat gesteld. Lijstaanvoerder was een zekere Van G, analfabeet, beroepsdwaas, straatkomiek en zatladder, in Amsterdam bekend als "Had-jeme-maar". Hij dankte zijn bijnaam aan een

*) Rapaille - schuim, plebs.

gillend geslaakte uitroep wanneer hij een aantrekkelijk meisje zag. Nummer 2 op de kandidatenlijst was zijn collega Bertus Z... l. De "Rapalje-partij" behaalde 5½ procent van de stemmen, goed voor twee zetels.

Uitbundig gefêteerd door zijn politieke achterban werd "Had-je-me-maar" op de avond van zijn verkiezing in kennelijke staat aangehouden en naar de Rijkswerkinrichting te Veenhuizen gezonden.

Het gemeenteraadslid Z..., tuk op het presentiegeld, verzuimde geen enkele raadsvergadering, waarbij hij slechts eenmaal het woord voerde, en wel om te verzoeken een raam te sluiten, daar het tochtte.

Na het afschaffen van de stem- en opkomstplicht in 1970 beperken de anarchistten zich tot passieve boycot van de verkiezingen. In affiches en het anarchistisch maandblad "De Vrije" wordt het Nederlandse volk opgeroepen om niet te verschijnen, waarbij tevens in woord en beeld de parlementaire democratie op min of meer humoristische wijze aan de kaak wordt gesteld.

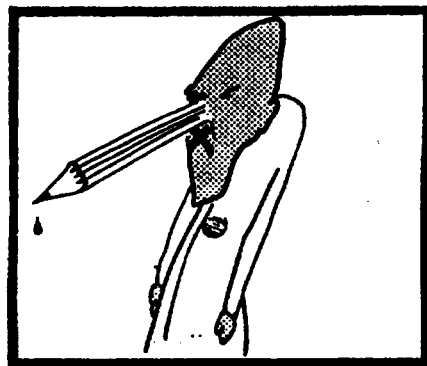
Van alle anarchistische denkers/schrijvers zijn met name PROUDHON, BAKOENIN en KROPOTKIN van grote invloed geweest.

PROUDHON (1809-1865)

PROUDHON wordt veelal aangeduid als "de vader van het anarchisme". Hoewel het William GODWIN was die reeds in 1793 een anarchistische theorie had ontwikkeld in zijn boek "Enquiry concerning political justice", was het PROUDHON die zichzelf in 1840 als eerste uitdrukkelijk anarchist noemde en die als eerste met zijn geschriften opschudding in brede kring wist te verwekken.

Zijn credo "Eigendom is diefstal" (vermeld in zijn boek "Wat is eigendom") wordt nog steeds veelvuldig geciteerd. PROUDHON's economische en sociale theorieën zijn gebaseerd op wat hij het

niemand spreekt de waarheid
niemand heeft het beste met ons voor
niemand heeft het vertrouwen van het volk

**stem
niemand**

wat er ook uit de stemmen komt NIEMAND WINT

"mutualisme ^{*)} (of mutuëllisme) noemt. Hij keert zich sterk tegen het inkomen uit bezittingen, hetgeen in zijn ogen onverdiend is. Zo acht hij kapitaalrente volstrekt verwerpelijk. Eigendom dient te worden gedemocrateerd door het verstrekken van gratis krediet aan ieder die daarvan goed gebruik kan maken. Een in het leven te roepen "volksbank" moet hier toe de mogelijkheid bieden. Op die manier worden volgens PROUDHON de economische verhoudingen in evenwicht gebracht en kunnen die zich verder ontwikkelen op basis van een vrije uitwisseling van diensten.

Dank zij PROUDHON heeft het z.g. federalisme een belangrijke plaats gevonden in het anarchistische denken: de autoriteit van de centrale overheid moet plaatsmaken voor een systeem van vrijwillig aangegaane verbintenissen tussen volledig autonome groepen (c.q. collectieven, raden, etc.).

Onder "anarchie" wordt door PROUDHON verstaan een regering in de vorm van een uitvoerend comité in een federalistisch - conventioneel stelsel. Dit laatste houdt in dat de "regering" ofwel het uitvoerend comité voortkomt uit het midden van het gekozen confederatieve parlement. Het federalisme van PROUDHON wordt ook wel radendemocratie genoemd. De ideeën van PROUDHON legden de basis voor het anarchisme van BAKOENIN en KROPOTKIN.

^{*)} mutualisme - het samenleven van organismen van verschillende soort (biologie).

BAKOENIN (1814-1876)

BAKOENIN wordt, als man van de daad, wel de grondlegger van het revolutionair anarchisme genoemd. Hij trachtte zijn theorieën meer dan eens in praktijk te brengen: hij nam deel aan tal van gewapende opstanden (in Oostenrijk, Frankrijk, Polen, Duitsland en Italië). Hierbij kwam een opleiding tot officier in het Russische leger hem goed van pas.

Dat hij zich in zijn jonge jaren meer bezighield met de revolutionaire praktijk dan met de theorie blijkt wel uit het feit dat pas 3 jaar voor zijn dood, in 1873, zijn grote werk "Staat en Anarchie" verscheen. Dit boek had grote invloed op Russische revolutionairen in die jaren, die in tegenstelling tot de meer marxistisch georiënteerde westerse revolutionairen toen nog sterk "Bakoenistisch" dachten.

De verschillen in het denken van BAKOENIN en MARX kwamen vooral na 1869 tot uiting, toen BAKOENIN's geheime Anarchistische Internationale was opgegaan in de Eerste Internationale.

Het essentiële verschil tussen MARX en BAKOENIN is dat MARX de dictatuur van het proletariaat als een onvermijdelijke fase ziet op weg naar klassenloze maatschappij; BAKOENIN daarentegen wil onmiddellijk na de revolutie iedere staatsmacht vernietigen; iedere politieke organisatie dient dan direct te verdwijnen.

Hierna zal de klassenloze maatschappij spontaan ontstaan. Wanneer de staatsmacht - het absolute kwaad in de ogen BAKOENIN - niet wordt vernietigd, zal onvermijdelijk de vrijheid ophouden te bestaan. De diepere grond van het conflict BAKOENIN - MARX is gelegen in de eeuwige tegenstelling tussen vrijheid en orde. BAKOENIN kan zeker worden beschouwd als de belichaming van het begrip vrijheid. MARX daarentegen kan een zekere hang naar orde niet worden ontzegd.

De felheid van de disputen tussen BAKOENIN en MARX zal voor wat betreft BAKOENIN zeker zijn beïnvloed door het feit dat MARX een Duitser van Joodse origine was.

Hij zag zijn beide vooroordelen (een afkeer van Duitsers en van Joden) in Karl MARX verenigd.

Uit de "militant anarchistische" leer van BAKOENIN blijkt duidelijk de invloed van PROUDHON op zijn denken. Onmiskenbaar is daarnaast zijn fervent atheïsme: "Als God bestond, moesten we hem onmiddellijk afschaffen".

KROPOTKIN (1842-1921)

Als leerling van BAKOENIN werkte KROPOTKIN de gedachten van PROUDHON m.b.t. het zg. federalisme nader uit. Als een rode draad loopt door zijn theorieën het geloof in de wederzijdse bijstand in de natuur (dus ook bij de mens); de mens is immers van nature een sociaal wezen.

KROPOTKIN constateert echter vervolgens dat instituten waarin wederzijdse bijstand kan opbloeien, zoals kleine dorpen, alle door de staat zijn opgeslokt.

Hij ziet als ideale maatschappij een anarchistisch communistische maatschappij, bestaande uit groepsverbanden (communes), waarin een optimale persoonlijke vrijheid heerst.

Het is met name KROPOTKIN geweest die op het credo van PROUDHON "Eigendom is diefstal" voortborduurde. Zo komt hij ten aanzien van woningen tot de conclusie dat deze nooit particulier eigendom kunnen zijn, gezien het feit dat een woning is geproduceerd door het volk en daarnaast een sociale waarde heeft, ontleend aan infrastructurele omstandigheden. Een door tegenwoordige anarchisten/activisten wel gebezigde uitspraak "alles is van het volk en voor het volk" past volledig in het denken van KROPOTKIN.

Anarchisme in Nederland

Beschouwing van het anarchisme in Nederland betekent stilstaan bij de persoon Ferdinand DOMELA NIEUWENHUIS (1846-1919), van wie tijdens de opening van een tentoonstelling in 1959 werd gezegd:

"DOMELA NIEUWENHUIS heeft de arbeiders gewekt uit de doffe berusting waarin zij verkeerden, toen hij in de tijd van het opkomende grootkapitaal met zijn kinderarbeid, eindeloos lange werkuren, lage lonen en ongebreidelde uitbuiting, de arbeiders opriep tot de strijd voor betere levensvoorwaarden, en vooral hen het geloof gaf in de mogelijkheid van een betere toekomst"

Op 1 maart 1879 verscheen voor het eerst het door DOMELA NIEUWENHUIS uitgegeven blad "Recht voor Allen". In het begin van de '80-er jaren stond hij aan de wieg van de Sociaal Democratische Bond (SDB) en in 1888 was hij het eerste socialis-
tische Kamerlid. In de negentiger jaren keerde hij het parlementarisme en de sociaal-democratie de rug toe, trok zich terug uit "Recht voor Allen" en de SDB, werd anarchist en uitte zijn gevoelens voortaan via het blad "De Vrije Socialist".

Na de dood van DOMELA NIEUWENHUIS maakte de toen opgerichte VSV (Vrije Socialistische Vereniging) zich meester van het blad "De Vrije Socialist". Interne problemen leidden tot een splitsing van de VSV. Het blad "De Vrije Socialist" ging zijn eigen weg, doch mocht wegens statutaire verplichtingen deze naam niet aanhouden: het zou voortaan kortweg "De Vrije" heten. Het overblijfsel van de VSV maakte haar gedachtengang van toen af publiekelijk via een nieuw orgaan met de oude naam "Recht voor Allen".

In 1923 ontstond na onenigheid binnen het Nationaal Arbeiders Secretariaat (NAS)^{*)} het "Nederlands Syndicalistisch Vakverbond" (NSV).

*) NAS - Opgericht in 1893 door de SDB, onder leiding van DOMELA NIEUWENHUIS. Een bekend voorman van het NAS was Henk SNEEVLIET.

Na de Tweede Wereldoorlog sloten oud-NSV-leden zich opnieuw aaneen tot de "Rudolf Rocher Stichting" (RRS), in 1946 omgedoopt tot "Federatie van Vrije Socialisten" (FVS). Hetzelfde jaar nog werd deze naam gewijzigd in "Nederlandse Bond Vrije Socialisten" (NBVS).

Inmiddels had, ook in 1946, een poging tot samenbundeling van in Noord-Nederland bestaande anarchistische groepjes geresulteerd in de oprichting van het "Noordelijk Gewest van Vrije Socialisten" (NGVS), welke in feite fungeerde als een afdeling van de nog bestaande Vrije Socialisten Vereniging (VSV).

In 1952 fuseerden de drie in Nederland bestaande anarchistische groeperingen (NBVS, NGVS en VSV) tot de "Federatie van Anarchisten in Nederland" (FAN), waarbij als spreekbuis het blad "Recht voor Allen" ging fungeren. Het Noorder Gewest van Vrije Socialisten bleef een groepering binnen de FVS van overwegend oudere anarchisten. Vooral op het gebied van hulpverlening aan dienstweigeraars ontplooidde het NGVS verschillende activiteiten.

In 1953 verliet een aantal anarchisten de FAN en richtte het blad "De Vrijheid" op, dat echter in 1955 weer opging in het nog bestaande blad "De Vrije".

De FAN verkoos, hoe eentonig het ook gaat klinken, in 1954 de naam "Federatie van Vrije Socialisten" (FVS). Nadat op 1 juni 1971 het voormalig FAN-orgaan "Recht voor Allen" en het blad "De Vrije" gefuseerd waren, ontstond het FVS-lijfblad "De Vrije Socialist".

Op het in 1971 gehouden Anti-Autoritair Kongres van de FVS kwamen enige principiële tegenstellingen aan het licht met betrekking tot de geweldloosheid en de functie van de arbeidersklasse in de hooggeïndustrialiseerde landen. Met name de jongeren toonden zich voorstander van een harder optreden naar buiten. Daarnaast bestond er tussen jong en oud een diepgaand meningsverschil over de organisatiestructuur. Druppel die de emmer deed overlopen was de weigering (in 1974) van het Redactie Collectief om een artikel, waarin het gebruik van geweld afgewezen werd, te plaatsen in het blad "De Vrije Socialist". Dit artikel was van de hand van een NGVS-lid. Deze weigering was voor de NGVS aanleiding om opnieuw het blad "Recht voor Allen" uit te geven. Hierdoor was de definitieve breuk tussen jong en oud een feit.

Na een sluimerend bestaan van de FVS - er werd ruim twee jaar geleden zelfs gesproken over eventuele opheffing - besloten enige jongere FVS-leden om wat meer structuur in de anarchistische gelederen aan te brengen: eind 1979 werd de zogenaamde "Kontaktcommissie" in het leven geroepen. Deze commissie stelt zich ten doel de samenwerking tussen anarchistinnen in Nederland (en Vlaanderen) te bevorderen.

De huidige situatie: het anarchisme van de daad

Zoals uit voorgaand (historisch) overzicht moge blijken, is er van eenheid binnen de anarchistische gelederen vrijwel nooit sprake geweest. Minimale meningsverschillen waren vaak aanleiding tot afsplitsing. Vooraanstaande anarchistinnen muntten veelal uit in oeverloos getheoretiseer.

Dat desondanks sprake lijkt van een opbloei van het anarchisme hangt samen met het karakter van het huidige activisme en de meer op de praktijk gerichte instelling van een nieuwe generatie anarchistinnen.

De laatste jaren zijn in tal van plaatsen zogenaamde Anarchistische Kollektieven van de grond gekomen, die in simpele taal het anarchisme propageren en duidelijk meer actiebereidheid tonen dan men in deze kringen gewoon was. Deze "anarchisten-van-de-daad" zoeken aansluiting bij met name "Onkruid" en de Kraakbeweging, omdat zij van mening zijn dat deze groeperingen/bewegingen een goede uitgangspositie bieden om het kapitalistische systeem aan te vallen. Kortom: anarchistinnen stellen zich minder elitair op en zoeken veel meer dan voorheen aansluiting bij "de massa".

Een (duidelijk) produkt van deze nieuwe koers is bijvoorbeeld het Gronings Anarchisten Kollektief (GAK): deze groep speelt een belangrijke rol in het plaatselijk kraakgebeuren, werkt nauw samen met (ex-)RVF-leden en is vertegenwoordigd in de z.g. contactcommissie van anarchistinnen.

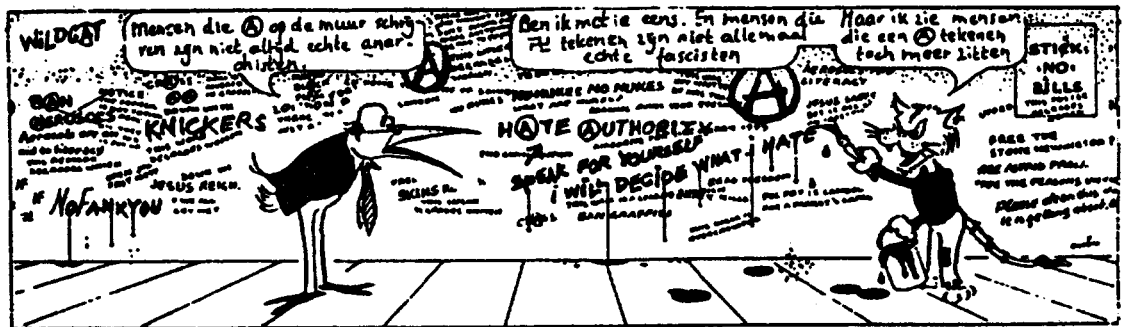
Een belangrijker rol dan vroeger is tegenwoordig weggelegd voor het maandblad "De Vrije", tot voor kort "De Vrije Socialist" genaamd. Met deze "nieuwe" naam wilde de redactie de gewijzigde koers benadrukken,

terwijl tevens tegemoet gekomen werd aan de wensen van de z.g. Anarcha-feministen, die de term "socialist" te mannelijk vonden.

In "De Vrije" wordt veel - en meestal met waardering - geschreven over acties van krakers, anti-militaristen en Anti-Kernenergie Beweging. Door artikelen te publiceren, waarin actievormen beschreven worden of waarin mogelijkheden tot nieuwe actievormen aangekaart worden, tracht "De Vrije" zich nuttig te maken voor diverse actiegroepen, of sterker nog, lijkt zij een "spreekbuis-functie" ten behoeve van verschillende activisten te claimen. Tevens poogt zij de vele plaatselijke autonome collectieven op één lijn te brengen.

Het maandblad "De Vrije" kan dan ook gezien worden als de belangrijkste samenbindende factor van de diverse plaatselijke collectieven.

De verwachting lijkt gerechtvaardigd dat de nieuwe generatie anarchisten zich in de toekomst niet in de vorm van geïsoleerde c.q. elitaire actiegroepen zal presenteren maar in toenemende mate actief zal zijn binnen bestaande groeperingen, als Onkruid en Kraakbeweging.

VERBODEN PLAATSEN

Plaatsen waar ruime hoeveelheden hoger gerubriceerde ^{)} staatsgeheimen aanwezig zijn kunnen worden aangewezen als een zogenaamde "verboden plaats". Dit betekent dan, dat naast de reeds van kracht zijnde beveiligingsmaatregelen van materiële, personele en organisatorische aard, tevens enkele beveiligingsmaatregelen van "justitiële aard" kunnen worden getroffen. Behalve dat er van een aanwijzing als verboden plaats wellicht enige preventieve (beveiligings) waarde uitgaat, liggen de belangrijkste voordelen ervan op het terrein van de strafrechtelijke gevolgen.*

Aanwijzing als verboden plaats

De mogelijkheid om een "verboden plaats" aan te wijzen wordt geboden door de "Wet Bescherming Staatsgeheimen" (1951, gewijzigd in 1967). Met deze wet werd beoogd nadere voorzieningen te treffen met betrekking tot de bescherming van gegevens waarvan de geheimhouding door het belang van de Staat of zijn bondgenoten wordt geboden. Daarom moeten er dergelijke gegevens - kortweg wel staatsgeheimen genoemd - in het geding zijn wil er sprake kunnen zijn van een aanwijzing tot verboden plaats. Ook zal slechts tot aanwijzing als verboden plaats worden overgegaan als op die plaats een flinke concentratie hoger gerubriceerde of geclassificeerde gegevens ^{*)} wordt beheerd.

De wet schrijft verder voor, dat slechts als verboden plaats kan worden aangewezen een plaats in gebruik bij de Staat of een staatsbedrijf, dan wel een plaats waar krachtens overeenkomst met de Staat werkzaamheden worden verricht of goederen worden bewaard. Indien de extra te beschermen gerubriceerde gegevens zich bevinden binnen een beperkt gedeelte van een departement of bedrijf, dan kan de aanwijzing tot verboden plaats beperkt worden tot een gecompartmenteerd gedeelte van het gebouw.

^{*)} Onder hoger gerubriceerde gegevens worden verstaan, gegevens die cfm het binnen de Rijksoverheid geldende "Beveiligingsvoorschrift-II 1961" zijn voorzien van één van de geheimhoudingsgraden "zeer geheim" of "geheim".
Bij het Ministerie van Defensie worden de begrippen "rubriceren" en "rubricering" aangeduid met "classificeren" en "classificatie".

De aanwijzing tot verboden plaats geschiedt bij Koninklijk Besluit. Bij elk besluit waarbij een plaats als verboden plaats wordt aangewezen, wordt tevens bepaald op welke wijze zal worden aangegeven dat de plaats een verboden plaats is. Het is in de praktijk gebruikelijk een verboden plaats aan te duiden door bij de toegang een bord(je) aan te brengen met het opschrift: "Verboden toegang voor onbevoegden (Verboden plaats ingevolge de Wet Bescherming Staatsgeheimen)".

Voordelen van aanwijzing als verboden plaats

Aanwijzing van een plaats als verboden plaats kan een nuttige aanvullende beveiligingsmaatregel zijn. Het is een extra voorziening die vrijwel geen kosten met zich brengt, maar toch een zekere beschermende waarde kan hebben. Uiteraard wordt er door het aanbrengen van een bordje met de aanduiding "verboden plaats" niets verbeterd aan de fysieke/materiële afscherming van (een gedeelte van) een gebouw. Maar van de aanwijzing van een plaats tot verboden plaats kunnen positieve stimulansen uitgaan om het bestaande beveiligingsregiem rond die plaats verder te verbeteren en blijvend extra beveiligingsaandacht te geven. De belangrijkste voordelen liggen echter op het terrein van de strafrechtelijke gevolgen die een aanwijzing als verboden plaats met zich brengt.

Die strafrechtelijke gevolgen zijn opgenomen in de artikelen 98 t/m 98c van het Wetboek van Strafrecht. De strafrechtelijke bescherming in genoemde artikelen strekt zich in het algemeen uit tot alle gegevens, waarvan de dader wist of redelijkerwijs moest vermoeden, dat de geheimhouding door het belang van de Staat werd geboden. Is evenwel het gegeven van een verboden plaats afkomstig, dan is voor de strafbaarheid van de dader voldoende, dat hij wist of redelijkerwijs moest vermoeden, dat het gegeven van een verboden plaats afkomstig is en tot de veiligheid van de Staat of zijn bondgenoten in betrekking staat. Genoemde artikelen geven strafbedreigingen van bijvoorbeeld maximaal 1 jaar (onder andere voor iemand aan wiens schuld het te wijten is dat een gegeven van een verboden plaats bekend wordt bij een onbevoegde), maximaal 6 jaar (onder andere voor iemand die een gegeven, afkomstig van een verboden plaats onder zich neemt of houdt, of ter beschikking stelt aan een onbevoegde; of voor iemand die onbevoegd op een verboden plaats aanwezig is of er tersluiks tracht binnen te komen), of maximaal

15 jaar (bijvoorbeeld bij openbaarmaking of bij ter beschikkingstelling aan een buitenlandse mogendheid).

Aangenomen kan worden dat van deze toch vrij forse strafbedreigingen een preventieve beveiligende werking zal uitgaan. Bij recente activiteiten van politiek gemotiveerde actiegroepen in "gewone" panden, konden de deelnemers slechts "onschuldige" zaken met een aanmerkelijk mindere strafbedreiging ten laste worden gelegd (huis/lokaalvredebreuk, vernieling, "gewone" diefstal). Het is de vraag of dergelijke actievoerders ook de verhoogde risico's binnen een verboden plaats zo gemakkelijk zouden hebben aanvaard.

= = =